

SOCIOLOGIJA SVAKIDAŠNJICE

(Priredio: Aleksandar Štulhofer)
Treći program Hrvatskog radija, 42, 1993.,
240 str.

Pojam socijalnoga objašnjenja u potpunosti je obrnut; ne smijemo ga naime smatrati zamjenom elemenata beskonačnoga repertoara prirodnih objekata faktorima s popisa socijalnih objekata. Ono je moguće samo ako napustimo ideju da je pružanje objašnjenja dobro za zdravlje i da je bitno bolje od pukog pričanja priča.

Bruno Latour

Mislim da je to bilo godine 1981. Slučajno sam zavirio u knjigu Agnes Heller *Svakodnevni život...* i nije mi se sviđjela. Ako me sjećanje ne vara, radilo se o mitologiziranju svakodnevnih stvari, kao što je pijeње kave i čitanje novina. Činilo mi se da se autorica dosađuje, da ne zna o čemu bi pisala, da je svjesno odustala od "pravih tema" i da joj je narativni stil grozan. Georgy Lukács je u predgovoru toj knjizi pravdao "postupak" autorice potrebom da se između sadržajem isuviše siromašnoga "općega" i bogatstva pojedinačnoga "stvari posredovanje", koje se u skladu s tročlanom hegelovskom logikom naziva "posebno". Moji sud o "sociologiji svakodnevnog života" potvrđivale su i poznate knjige kao što su Barthesove "Mitologije", Schützove "Strukture svakodnevnog života", Berger i Luckmannova "Socijalna konstrukcija zbilje", a ni Garfinkelove "Studije iz Etnometodologije" nisu me posebno fascinirale. Ali te su knjige dvostruko nereprezentativan uzorak: prvo, zato jer su nepravedno poznate, a drugo, jer su stilski i znanstveno slabije, dosadnije, bezsadržajnije od tekstova u antologiji nepoznatijih autora u istoj sociološkoj "disciplini" (Kotarba, Wells, Lyman, Lyng, Lachmann, Synnott, Parker, Bowman, Katz i dr.), u knjizi *Sociologija svakidašnjice* nastaloj pod uredničkim vodstvom Aleksan-

dra Štulhofera u ediciji Trećeg programa Hrvatskoga radija.

Razlika između "klasičnih" autora i većine autora iz zbirke *Sociologija svakidašnjice* prvenstveno leži u diskurzu kojim se obraćaju publici. Evo jedne tipične rečenice iz diskurza klasičara: "Dok pripadnost koncentričnim društvenim krugovima znači potpunu apsorpciju u njima, svaki od društvenih krugova koji se sijeku zahtijeva od pojedinca samo djelomični angažman." Tu je rečenicu (alas!) napisao isto tako jedan od autora iz Sociologije svakodnevnice (Zerubavel, str. 14). Tipične rečenice tipičnih autora navedene zbirke zvuče drukčije: "Povijest sambe opisuje nam Sergio, 29-godišnji mladić iz Rio de Janeira, podrijetlom iz vrlo siromašne obitelji: 'Sambu su u Brazil donijeli Afrikanci...'", ili pak: "Neki se zbog čelavosti odlučuju za skupe i bolne operacije presađivanja kose (Frank Sinatra, primjerice) ili nose tupee i perike", ili: "Kada su početnici svladali vještine ispisivanja grafita i svijest o tome da publika raspoznaje djela pojedinih autora, vrijeme je da stvore svoj identitet u obliku 'tega', stiliziranog potpisa ili logoa jedinstvenog za svakog pojedinog autora grafita", ili: "Status pilota koji vozi skakače omogućio mi je prikupljanje podataka o svijetu padobranaca promatranjem sudionika". Najprije, dakle, vidimo da se tipični autori Sociologije svakidašnjice obraćaju čitatelju direktnim diskurzom, jasnim jezikom i jasnom porukom. Ali razlika između klasičara i novih socioloških klinaca još je daleko veća: "sociološke klince" zanimaju ljudi, njihovi motivi, njihov habitus, tj. njihovo prirodno i duhovno boravište, dok se klasičari zanimaju za same sebe, za svoj nadmoćni um. Klasičare zanima kako literarno uobličiti (sakriti) svoje nepoznavanje društva; novi sociološke klince zanima kako iskustvo s ulice, iz aviona, brazilskog karnevala, iz redovitih posjeta disco klubovima, bez puno mudrovanja, dakle što autentičnije, prenijeti zainteresiranom čitatelju. Spor klasika i novih klinaca nalik je na situaciju iz Hawksova filma "The Ball of Fire" u kojemu sedmorica "stručnjaka" u privatnoj izolaciji rade enciklopediju. Lingvist (Gary Cooper) jednoga dana shvaća da zbog izolacije više ne može kompetentno suditi o jeziku kojim govore živi ljudi, pa se

odlučuje otisnuti u svijet, učiti od ljudi s ulice i tako upoznaje pjevačicu (Barbaru Stanwick), zaručnicu kriminalca...

Mene dakle osobno više zanimaju mišljenja, intervjui s ljudima koji "žive na rubu", kako dvanaestgodišnjaci postaju šegrti u "radionicama" majstora grafita (i kako se njujorško underground slikarstvo pretvara u renesansni umjetnički mecenat), zašto se seks jeruzalemskih Arapa sa strankinjama bitno razlikuje od židovskoga seksa s istima (o svemu tome vidi zbirku **Sociologija svaki-danšnice**) negoli fraze o stapanjima društvenih koncentričnih krugova i sl. Ali sve donekadavno u našoj (i svjetskoj) je sociologiji prevladavalo uvjerenje da se objašnjenje društvenih zbivanja može dobiti samo ako se apstrahira od društvene zbilje, pa smo na kraju dobili apstrakciju koja nema nikakve veze sa zbiljom, umjetan diskurz koji više nikome ne znači ništa. Kako kaže Latourov moto, treba odbaciti dualizam objašnjenja i pričanja priča. Objašnjenje "klasičara" ne samo da po sebi nije dobro za zdravlje već od njega nužno boli glava.

I sami "novi sociološki klinici" raspravljaju o odnosu prema svojim prethodnicima, "klasičarima". Uzmimo primjer iz "Zavodljivosti zločina" Jacka Katza. Katz raspravlja o Mertonovoj materijalističkoj teoriji zločina. On je naziva "sentimentalnim materijalizmom":

Robby Wideman kao da je mislio na Mertonu kada je svojem bratu rekao: 'Ispravni' ljudi to ne razumiju. Oni misle da dečki hoće ono što imaju 'ispravni'. Ne treba nama kućica u cvijeću, trava oko nje i slično sranje. Mi smo ljudi koji se vole pokazati. Pojaviš se s najboljim autom, najboljom ženskom, piješ najbolje vino. Čuješ da ljudi pričaju o tebi. Čuješ kako cijeli bar utihne kad uđeš. Baciš na šank hrpu novca i kažeš: 'Sve vas častim'... stvoriš nešto ni iz čega.

Ukratko, materijalizam ne objašnjava ono specifično u zločinu, zašto baš Robby a ne Nicky ili obratno, želju da se bude drukčiji, ponos na svoju različitost.

Ali osim 'bottom-up' pristupa, moguće je pisati i 'top-down' diskurzom a da se ne prekine pupčana vrpca sa stvarnim ljudima.

Ali tada "sociologija" opet počinje nalikovati klasičnome diskurzu. Anthony Synnott, primjerice, piše o sociologiji lica, kose i tijela. Riječ je ustvari o posebnoj semiologiji, tj. ikonologiji, sistematizaciji tjelesnih znakova, frizura .... "na tragu" Maussa, Cassirera i Barthesa. Jedino što je Synnott, za razliku od recimo Barthesa, toj problematici posvetio daleko više pažnje.

Time želim reći: all that matters jest je li članak zanimljiv, je li dobro pisan. Hoće li se on zvati sociologija nečega, etnologija, sociografija, etnografija, esejistika, literarna kritika, filozofija, psihologija, roman, pripovijest, novinski izvještaj ili nekako drukčije, hoće li se koristiti intervjuima, citatima, slikama i sličim, potpuno je svejedno. Osim naravno skupini profesionalaca koji čitaju samo po dužnosti i samo ako se nešto zove imenom koji obilježava njihovu struku. Dakle, ocjena: čitati. Po dužnosti, iz interesa, zbog razonode, radi novih spoznaja... ali svakako čitati.

Darko Polšek

CIRCLE - Conseil de l'Europe

PARTICIPATION A LA VIE CULTURELLE EN EUROPE

Tendances, strategies et defis (Table ronde de Moscou - 1991)
La documentation Francaise, 1993, str. 229.

CIRCLE (Cultural Information and Research Liaison in Europe) - mreža istraživačkih i dokumentacijskih centara kulture u državama potpisnicama Europske kulturne konvencije - organizirao je u proljeće 1991. godine u Moskvi međunarodni skup posvećen analizi kulturne potrošnje/potražnje pod nazivom "Sudjelovanje u kulturnom životu u Europi". To je bilo svega koji mjesec prije burnih promjena u bivšem Sov-